

A környezet hatásának értékelése a pincék minősítésének szempontjából

Nagy Richárd

*Debreceni Egyetem, Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék
E-mail: nagy.richard83@gmail.com*

1. Bevezetés

Jelen dolgozatban a környezet kifejezés a pincéket befogadó szűkebb terület (pincesor, település) táji, társadalmi, gazdasági jellemzőire utal.

Munkám célja a pincékre vonatkozó egységes, természeti, társadalmi és gazdasági szempontokat is figyelembe vevő minősítő rendszer kidolgozása, amely borászati, borturisztikai, valamint a tájérték felvételezés és értékelés által településfejlesztési célokra egyaránt felhasználható (NAGY R. 2008). Ennek egyik eleme a pincék környezetének minősítése.

Hazánkban ugyan már létezik egy elfogadott pincekatasztrezési módszer, viszont az a pincéknek csupán egyetlen (bortárolási és érlelési) funkcióját kiválasztva igyekszik azokat értékelni (BOTOS E. – SZABÓ A. 1998). Ez érthető is, mivel a jelenleg elfogadott meghatározás szerint pincének nevezünk minden olyan létesítményt, amely a szakmai követelményeknek megfelelően a bor tárolására, kezelésére és érlelésére alkalmas (EPERJESI et al. 1998). Véleményem szerint azonban nem lehet a pince egyetlen funkcióját kiválasztva általánosítani, mivel a pincék a borászati hasznosítás mellett több helyen lakóhelyül, esetleg óvóhelyül szolgálnak, másutt pedig szórakozóhelyként használják azokat. Helyesebb lenne a pince kifejezést a puha, jól faragható kőzetbe vájt, földfelszín alatt relatíve kis mélységben elhelyezkedő, teljes egészében vagy túlnyomórészt mesterségesen kialakított járatokra vonatkoztatni.

Szükségesnek érzem, hogy a pincéket ne csupán a bennük zajló tevékenység alapján értékeljük, hanem például azok állapotát, épületbiztonságát, esztétikai értékét stb. is felmérve. Továbbá, mint ahogy példának okáért a gazdaságföldrajz által vizsgált telepítő tényezők térben és időben változó kategóriát képviselnek, ugyanúgy a pincék esetében is vannak olyan területek, amelyek az adott borászati, borturisztikai stb. tevékenység végzése szempontjából előnyösebbek más helyszínekkel szemben. E kettős kontraszt napjainkban pénzben is kifejezhető! Az alábbiakban az e különbségek mértékének értékelésére, mérésére kidolgozott módszert kívánom ismertetni.

2. A hely egyedi értéke szerint minősítés

Egy pince minősítése során elkerülhetetlenül szembetaláljuk magunkat az azt befogadó szűkebb- és tágabb értelemben vett környezettel. Fontos, hogy az egyes szempontok és érték kategóriák minden más egyéb hatástól függetlenül önmagukban értékelhetőek legyenek. Gyakran egy tényező több másikkal van kölcsönhatásban, így előfordulhat, hogy ugyanazt a szempontot másutt is figyelembe vesszük, ezáltal többször is értékelésre kerülhet (KOZÁK et al. 1998). Hasonló a helyzet a környezettel is. Számos tekintetben meghatározza egy-egy pince értékét, viszont annak funkcióját, használatra való alkalmasságát már kevésbé. Ezért is szükséges, hogy az értékelés során e kategóriát külön egységként kezeljük, elkerülendő a többszöri, így hamis képzetet keltő minősítést!

A terület, amelyen a pince található lehet előnyös (érték növelő), illetve hátrányos (érték csökkentő) tényező. Nem mindegy például, hogy a minősítendő pince hol található. Eltérő

lehet egy-egy terület látogatottsága, ismertsége, jelentősége stb. Beláthatjuk tehát, hogy e tényező különös súllyal módosíthatja egy-egy pince pénzben is kifejezhető értékét. Ennek megfelelően kell számolnunk vele a minősítés során.

E tekintetben a minősítést nem az egyes pincére, hanem minden esetben annak környezetére vonatkozóan, szituációtól függően választott, jól lehatárolható területre (pincesorra, településre) végezzük.

2.1. A terület jelentősége szerinti minősítés (1. táblázat)

1. táblázat: A terület jelentősége szerinti minősítés

JELENTŐSÉG SZERINT	JÓ	<i>pont</i>	KÖZEPES	<i>pont</i>	ROSSZ	<i>pont</i>
<u>ismertség</u>	országosan/ nemzetközileg ismert	3	regionálisan ismert	2	helyileg ismert	1
<u>kultúrtörténeti jelentőség</u>	élő hagyományok, kulturális események kötődnek hozzá	3	korábbi jelentősége ismert, rendezvény nem épül rá	2	nincs kultúrtörténeti jelentősége	1
<u>rendezvények típusa</u>	multikulturális	3	kereskedelmiesedett	2	belső jellegű	1
<u>edukatív jelentőség</u>	a terület/borvidék kulturájának népszerűsítését jelentősen elősegíti	3	A terület/borvidék kulturájának népszerűsítésében alarendelt szerepű	2	nem játszik szerepet a terület/borvidék kulturájának megismertetésében	1
<u>imázs</u>	pozitív imázs	3	gyenge imázs	2	negatív imázs	1
<u>a terület turisztikai vonzereje</u>	komplex turisztikai kínálat jellemző	3	kevésbé komplex turisztikai paletta	2	szegényes, vagy teljesen hiányzó turisztikai kínálat	1
<u>látogatottság</u>	rendszeresen látogatott	3	alkalmi/szezonális látogatottság	2	nem látogatott	1
Összesen:		21		14		7

a.) Ismertség

- *Jó*: az adott pincesor országszerte ismert, országos (esetleg külföldi) turisztikai kiadványokban is szerepel. Ilyen például a Villányi, Villánykövesdi, Hajósi pincesorok, vagy az egri Szépasszonyok völgye.
- *Közepes*: a pincesor csupán regionális szinten ismert, regionális turisztikai kiadványokban szerepel. Pl: Eger-Verőszalavölgyi pincék.
- *Rossz*: a pincesor csak helyileg ismert (pl. Bogács pincéi).

b.) Kultúrtörténeti jelentőség

- *Jó*: a pincesorhoz és a településhez élő hagyományok kötődnek, amelyek kulturális rendezvényeken is megnyilvánulnak.
- *Közepes*: a térség kultúrtörténeti jelentősége ismert, de nem épülnek rá rendezvények.
- *Rossz*: nincs kultúrtörténeti jelentősége.

c.) Rendezvények típusai

- *Jó*: az adott településen multikulturális rendezvényeket rendeznek, különböző kultúrák mutatkoznak be, számos külföldi vendég jelenlétében. Ide főként a karneválok, fesztiválok (például Budapesti Nemzetközi Bor- és Pezsgőfesztivál) tartoznak.
- *Közepes*: kereskedelmiesedett rendezvények jellemzőek, nagyobb területről vonzva a látogatókat. Célja az élő hagyományok bemutatása.

- *Rossz*: belső jellegű rendezvények a jellemzőek, amelyek csak egy szűk rétegnek szólnak, csak egy adott közösség felé irányulnak.
- d.) Edukatív jelentőség
- *Jó*: az adott terület/borvidék kultúrájának népszerűsítését jelentősen elősegíti. Ilyenek a borúti szolgáltatás „központjai” - például Szépasszonyok-völgy (Eger), Villányi pincesor...
 - *Közepes*: A terület/borvidék kultúrájának népszerűsítésében alárendelt szerepű, ilyenek például a bogácsi és tibolddaróci pincék.
 - *Rossz*: az adott terület nem játszik szerepet a borkultúra népszerűsítésében.
- e.) Imázs (Kotler et al. 1993)
- *Jó*: a térség *pozitív imázssal* rendelkezik, a további cél ennek megtartása.
 - *Közepes*: a terület *gyenge imázssal* rendelkezik, a célcsoportokhoz nem jut el a terület híre, így ismeretlen, idegen marad előttük.
 - *Rossz*: a térség *negatív imázsú*, a rossz hírnév elidegeníti a látogatókat.
- f.) A terület turisztikai vonzereje
- *Jó*: az adott térség rendkívül szerteágazó turisztikai kínálattal rendelkezik, emiatt turisztikai jelentősége nagy. Például Badacsony, valamint Eger és környéke.
 - *Közepes*: a terület egy-két turisztikai kínálattal rendelkezik, mint például Villány és környéke.
 - *Rossz*: a turisztikai kínálat szegény, vagy szinte teljesen hiányzik.
- g.) Látogatottság
- *Jó*: a terület / pincesor rendszeresen látogatott – egész évben vonzva a turistákat.
 - *Közepes*: szezonális jellemzi a látogatottságot.
 - *Rossz*: a település / pincesor egyáltalán nem látogatott.

2.2. Elhelyezkedés szerinti minősítés (2. táblázat)

ELHELYEZKEDÉS ALAPJÁN	JÓ	pont	KÖZEPES	pont	Rossz	pont
<u>megközelíthetőség</u>	számozott vagy belterületi útról megközelíthető	6	számozatlan műúton elérhető, vagy attól gyalog <10 percre fekszik.	4	műúttól gyalog >10 percre fekszik	2
<u>parkolás</u>	<250 m-es körzetben biztosított	3	250–500 m-re,	2	>500 m-re található	1
					nincs parkoló	0
<u>a borvidék központjától való távolság</u>	<10 km		10–20 km		>20 km	
<u>szállítási fővonalaktól való távolság</u>	<20km	3	20–40 km	2	>40 km	1
Összesen:		15		10		5

2. táblázat: Elhelyezkedés szerinti minősítés (környezetre vonatkoztatva)

- a.) Megközelíthetőség
- *Jó*: a pincesor számozott, vagy belterületi útról elérhető.
 - *Közepes*: a pincesor számozatlan műúton érhető el, vagy attól gyalog nincs messzebb 10 percnyi távolságnál, sármentesen megközelíthető.
 - *Rossz*: a pincesor műúttól távol, attól több mint 10 percnyi gyaloglásra található, illetve nincs sármentesített járda.

b.) Parkolás

- Jó: a pincétől, pincesorától kevesebb, mint 250 m távolságra biztosított a parkolási lehetőség.
- Közepes: a legközelebbi kiépített parkoló 250–500 m-es távolságban van.
- Rossz:
 - o a parkoló, több mint 500 m-re található
 - o egyáltalán nincs parkolási lehetőség

c.) A borvidék központjától való távolság

- Jó: a pincesor vagy település (amelynek határában a pince található) a borvidék központi településétől / településeitől kevesebb, mint 10 km-re fekszik.
- Közepes: a pincesor vagy település a központi településtől/településektől 10–20 km-es távolságban van.
- Rossz: a pincesor / település több mint 20 km-re van a központi településtől/településektől.

d.) Szállítási fővonalaktól (autópálya, vasút) való távolság

- Jó: az adott terület 20 km-nél kisebb távolságra található a legközelebbi autópályától vagy/és vasúti fővonalától, így jól megközelíthető.
- Közepes: a terület a legközelebbi autópályától vagy/és vasúti fővonalától 20–40 km-re található, elérhetősége ez által romlik.
- Rossz: a vizsgált terület 40 km-nél nagyobb távolságra fekszik a legközelebbi autópályától vagy/és vasúti fővonalától.

2.3. Egyedi értékek szerinti minősítés (3. táblázat)

A pincék, tájesztétikai minősítése mellett – ugyanazon szempontok alapján – minősíthetjük azok környezetét, vagy magát a pincesorát is. Utóbbiak szintén képviselhetnek egyedi tájértéket, mint ahogy ezt a cáki vagy a villánykövesdi pincesorok bizonyítják. Az adott tájra, vagy tájrészletre vonatkozóan a „ritkaság” és „jelentőség” szempontok figyelembe vételével végezzük a minősítést (CSEMEZ A. 1996). Egy pincesor annál nagyobb értéket képvisel minél egyedibb jelleget tükröz, ezért fontosnak éreztem, mindezt a „helyi jelleggel” kiegészíteni, mivel mint tájérték csak ennek érvényesülése esetén (helyi építőanyagok, helyi építészeti motívumok stb. alkalmazása) válhat egyedivé.

Az egyediség mellett nagyban befolyásolja a pincesorral alkotott képet annak tisztasága, rendezettsége is. E tényező bizonyos esetekben kihat az egyes pincék pénzben kifejezhető értékére is.

EGYEDI ÉRTÉKEK SZERINT	Jó	pont	KÖZEPES	pont	ROSSZ	pont
<i>ritkaság</i>	igen ritka (egyedülálló alkotás)	3	ritka (viszonylag kevésbé fordul elő)	2	kevésbé ritka/gyakori (hasonló több helyen is előfordul)	1
<i>jelentőség</i>	a pince/pincesor művészi kvalitásokkal rendelkezik (akár műemléki vagy helyi védelemre is érdemes)	3	a pince/pincesor esztétikus kivitelezésű, de ennek ellenére védelemre nem érdemes.	2	jellegtelen épület/épületegyüttes, egyedi vonások nélkül	1
<i>helyi jelleg</i>	határozottan érvényesül (helyi motívumokat hordoz)	3	nyomokban (esetleg csak a helyi építőanyagokban) érvényesül	2	nem érvényesül (helyi motívumok nélkül, tájidegen építőanyagból)	1
<i>környezet állapota</i>	tiszta, jól karbantartott, parkosított	4	tiszta, de felújításra, tereprendezésre szorul	2	szemetes, elhanyagolt	0
Összesen:		9		6		3

3. táblázat: Egyedi értékek szerinti minősítés (környezetre vonatkoztatva)

a.) Ritkaság

- *Jó*: maga a pincesor igen ritka, hozzá hasonló országosan is alig vagy egyáltalán nem fordul elő, így egyedülálló alkotásnak tekinthető.
- *Közepes*: e pincesor/pince csoport ritka, ennek ellenére nem egyedülálló, országosan több is előfordul belőle.
- *Rossz*: az adott pincecsoport igen gyakori, hozzá hasonló számos helyen előfordul.

b.) Jelentőség

- *Jó*: a pincesor művészi kvalitásokkal rendelkezik, így akár műemléki vagy helyi védelemre is érdemes lehet.
- *Közepes*: a pincesor esztétikus kivitelezésű, ennek ellenére védelemre nem érdemes.
- *Rossz*: a pincesor egyedi vonások nélküli jellegtelen kiképzésű, negatív érzetet kelt.

c.) Helyi jelleg

- *Jó*: a pince beleillik a környezetbe, megjelenésében a helyi jelleg (térsegre jellemző építkezési szokások, helyi építőanyagok alkalmazása) határozottan érvényesül.
- *Közepes*: a helyi jelleg csak nyomokban érvényesül. Például a helyi építészeti motívumok csak részben kerültek alkalmazásra, de még így is illik a környezetébe.
- *Rossz*: a helyi jelleg nem érvényesül, a pincék nem hordozzák a helyi építészeti stílusjegyeit, tájidegen építőanyagok kerültek felhasználásra, megjelenése ellenszenves, nem illik a környezetbe.

d.) Környezet állapota:

- *Jó*: tiszta, jól karbantartott parkosított környezet. A kihelyezett padok, asztalok, tűzrakóhelyek stb. állapota jó, felújítást nem igényel.
- *Közepes*: a környezet tiszta, de tereprendezéssel, jobb karbantartással esztétikusabbá tehető. A kihelyezett tárgyak (asztalok, padok stb.) felújítást igényelnek.
- *Rossz*: szemetes, elhanyagolt környezet jellemző

3. Összegzés

Láthatjuk, hogy a pincék környezetének minősítése során lehetőségünk van az azt meghatározó tényezők értékelésére, a közöttük meglévő különbségek többé-kevésbé objektív szűrőkön keresztül történő feltárására. Ez hozzásegíti a pincetulajdonosokat, hogy megismerjék a tulajdonukban lévő pince környezeti paramétereit, az esetleges fejlesztés lehetséges irányait. Továbbá a pince minősítése során a készült dokumentum segítségével képesek lesznek azt a tényeknek megfelelően propagálni, annak árát megszabni, továbbá a vevőt is megfelelő információhoz juttatni. Végül soron a területi különbségekből adódó eltérések számszerűsítése által nyílik lehetőség az ebből fakadó értékbeli különbségek objektív meghatározására.

Irodalomjegyzék

- Botos E. – Szabó A. 1998. A magyar borok származása. És eredetvédelmét biztosító rendszer kialakítása a teljes bor vertikumra. In: A szőlőtermesztés helyzete és kilátásai MTA Agrártudományok Osztálya, Budapest, pp. 104-107.
- Csemez A. 1996. Tájtervezés-tájrendezés.- Mezőgazda Kiadó, pp. 153-277.
- Eperjesi I. – Kállay M. – Magyar I. 1998. Borászat. Mezőgazda Kiadó
- Kozák M. – Pöspöki Z. – Majoros Zs. 1998. Földtani értékek minősítése – Acta Geographica ac Geologica et Meteorologica Debrecina, pp. 327-339.
- Kotler, P. – Asplund, c. – Rein, I. 1993. Marketing Places: attracting investment, industry and tourism to cities, states and nations. New York, Macmillan, 388. p.
- Nagy R. 2008. Borászati- és borturisztikai hasznosítású pincék minősítő rendszere – In: szerk. Kiss F. – Vallner J.: Hallgatók a környezettudományért. Nyíregyházi Főiskola TTFK, Nyíregyháza, 260 p.